

تحلیل وضعیت شاخص‌های زیست‌پذیری در روستا - شهرهای پیرامون شهر همدان

پذیرش نهایی: ۱۴۰۲/۱۲/۰۸

دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۹/۰۳

صفحات: ۱۳۶-۱۱۹

موسی اعظمی؛ دانشیار توسعه روستایی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
زهرا جابری؛ کارشناسی ارشد توسعه روستایی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
کاروان شانازی؛ دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

زیست‌پذیری یکی از مباحث و تئوری‌های نوین در برنامه‌ریزی روستایی است که در بیشتر کشورها به‌عنوان یک اصل راهنما در چارچوب گفتمان پایداری در سیاست‌گذاری‌ها گسترش یافته است. در همین راستا پژوهش حاضر به بررسی و مقایسه شاخص‌های زیست‌پذیری در روستا-شهرهای پیرامون شهر همدان پرداخته است. این پژوهش از نوع مطالعات توصیفی-تحلیلی بوده که به روش پیمایش انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق خانوارهای ساکن روستا-شهرهای مورد مطالعه به تعداد ۳۹۰۰ خانوار بود که ۲۴۶ خانوار با استفاده از فرمول کوکران و به روش انتساب متناسب به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌های مورد نیاز علاوه بر مرور عمیق کتابخانه‌ای و اسنادی ادبیات، ابزار اصلی گردآوری داده‌های میدانی، پرسشنامه محقق ساخته بود که شامل دو بخش ویژگی‌های فردی و شاخص‌های زیست‌پذیری با عنایت به هدف تحقیق بود. روایی ابزار تحقیق توسط متخصصان موضوعی در دانشگاه انجام گرفت و محاسبه پایایی نیز با ضریب آلفای کرونباخ (۰/۹۲-۰/۸۳) تأیید شد. تحلیل داده‌های گردآوری شده با استفاده از تحلیل واریانس یک‌طرفه، آزمون تی تک نمونه‌ای، همبستگی و مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزار SPSS²⁶ و Smart PLS⁴ انجام گرفت. نتایج بیانگر تفاوت معنی‌دار بین روستاهای مورد مطالعه بود به گونه‌ای که در تمام ابعاد زیست‌پذیری روستای شورین دارای میانگین بیشتر نسبت به روستاهای دره مرادیگ و حیدره بود. متغیرهای مستقل درآمد غیرکشاورزی، فاصله تا شهر و تعداد خدمات با متغیر وابسته سطح زیست‌پذیری رابطه مثبت و معنی‌دار داشتند. در نهایت مشخص گردید که در متغیر وابسته زیست‌پذیری روستایی به ترتیب عامل‌های فیزیکی-زیرساختی، اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، محیطی و نهادی بیشترین تأثیر را دارند.

چکیده

واژه‌های

کلیدی:

اجتماعی-فرهنگی، نهادی-مدیریتی، محیطی، اقتصادی، زیست‌پذیری، همدان.

¹ E- Mail: aazamialireza@yahoo.co.uk

نحوه ارجاع به مقاله:

اعظمی، موسی، جابری، زهرا، شانازی، کاروان. ۱۴۰۳. تحلیل وضعیت شاخص‌های زیست‌پذیری در روستا-شهرهای پیرامون شهر همدان. مجله توسعه فضاهای پیراشهری. ۱۳۶-۱۱۹.

معطوف شدن برنامه‌ها و رویکردهای توسعه محور به سمت سکونتگاه‌های شهری به‌ویژه کلان‌شهرها و غفلت از روستاها به‌عنوان پایه و اساس پدیدار شدن سکونتگاه‌های شهری، موجب به وجود آمدن چالش‌ها و مسائلی در روستاها شده است (کاردار و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۳۵). یکی از راهبردهای مهمی که در نیم‌قرن اخیر برای مقابله با عدم تعادل منطقه‌ای ناشی از رشد فزاینده‌ی شهرهای بزرگ مورد توجه قرار گرفته است، تقویت شهرهای کوچک و میانی و روستا-شهرها در نظام شبکه شهری است (شوهانی و کاکایی، ۱۳۹۹: ۷۸۰).

روستا-شهر، روستاهای بزرگ و پرجمعیتی هستند که چشم‌اندازهای شهری نیز همراه با چشم‌اندازهای روستایی در آن دیده می‌شود. همچنین ساختار اجتماعی، فرهنگی و فیزیکی این روستاها نیز به شهرها شباهت دارد (زیاری و رمضان-زاده، ۱۳۹۲: ۲۰). برخی از روستاها نیز به دلیل نزدیک بودن به شهرها و قرار گرفتن در حوزه شهرهای بزرگ مورد اهمیت قرار می‌گیرند. چراکه کلان‌شهرها به جهت برخورداری از کارکردهای بسیار متعددی دارای روابط و پیوند قوی با نواحی پیرامونی و بلااخص روستاهای حوزه نفوذ خود بوده و این ارتباط تأثیر عمیقی در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی آن‌ها برجایی می‌گذارد (احمدی و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۷). این تغییرات اثرات مثبت و منفی همراه با خود داشته است. اما این سؤال مطرح است که آیا مردم محلی این مناطق از این تغییرات رضایت دارند یا خیر و یا اینکه کیفیت زندگی افراد چه تغییراتی به همراه داشته است (تورکاتی و همکاران، ۲۰۱۷: ۵۳). دستخوش شدن محیط روستاها سبب فاصله گرفتن روستاها از هویت واقعی خود شده و زیست‌پذیری این مناطق را تحت تأثیر قرار داده است (احمدی و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۸). شواهد نشان می‌دهد که پدیده الحاق روستا به شهر در استان همدان موجب افزایش حاشیه‌نشینی و کاهش سطح اراضی کشاورزی در این روستاها شده هرچند از طرفی باعث افزایش بهره‌مندی از خدمات و رفاه شهری شده است. پرواضح است که در آینده نیز تعدادی روستا در لیست الحاق به شهر وجود خواهند داشت و مسئله اصلی این است آیا این مناطق که روستا نیستند ولی بافت شهری نیز ندارند آیا از وضعیت زیست‌پذیری مناسبی برخوردار هستند؟ در این راستا مطالعه حاضر باهدف بررسی و مقایسه شاخص‌های زیست‌پذیری در روستا-شهرهای (حیدره، دره مرادیگ و شورین) پیرامون شهر همدان به دنبال پاسخ به سؤال‌های مطرح شده است.

زیست‌پذیری یکی از مباحث و تئوری‌های اخیر در برنامه‌ریزی روستایی می‌باشد (پائول و سن، ۲۰۲۰: ۹۱) که مانند دیگر تئوری‌های نوین همانند سکونتگاه‌های توانا، پایدار و تاب آور ما را به سوی داشتن محیطی مطلوب‌تر برای زندگی و توسعه رهنمون می‌کند (یگانه و همکاران، ۱۴۰۰: ۸۱) با توجه به ناکارآمدی راهبردهای گذشته، امروزه سیاست‌های دولت‌ها برای توسعه مکان‌های قابل زیست مورد توجه قرار گرفته و شناخت فهم ساکنان برای زیست‌پذیری اهمیت پیدا کرده است (جلالیان و نصیری زارع، ۱۴۰۰: ۴۳). اما در کشورهای در حال توسعه مانند ایران بر مبنای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری متمرکز و "حکومت-مبتنا" بسیاری از عوامل مؤثر بر زیست‌پذیری پایدار روستایی نادیده گرفته می‌شود (شفیعی ثابت و کریمی‌مارزی، ۱۴۰۱: ۲۰۸). لذا توجه به زیست‌پذیری روستاها دارای اهمیت زیادی است زیرا اساس پایداری روستایی را شامل می‌گردد که در میان اولویت‌های برنامه‌ریزی و برنامه‌های سیاسی، مهم‌ترین عامل رقابت محسوب می‌شود. زیرا زیست‌پذیری مفهومی است که از در هم تنیدگی ابعاد اجتماعی، اقتصادی و محیطی تشکیل

می‌شود و شبکه‌ای از روابط بین معیارهای مربوط را در برمی‌گیرد (کاسینی^۱ و همکاران، ۲۰۲۱: ۶۴؛ ایمانی و همکاران، ۱۴۰۱: ۷۵).

در همین راستا زیست‌پذیری اجتماعی-فرهنگی از طریق فعالیت‌ها و تعاملات اجتماعی همراه با ماهیت ارتباطات اجتماعی سنجدیده می‌شود. (جمعه پور و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۱). اما آنچه مسلم است ارتقا زیست‌پذیری پایدار روستایی از طریق افزایش آگاهی اجتماعی، انسجام اجتماعی، روابط متقابل و شبکه‌های اجتماعی، اعتمادسازی و جلب مشارکت روستاییان ممکن می‌باشد و در برنامه‌های زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی زیست‌پذیری روستاها تأثیر بسزایی دارند (کاسینی و همکاران، ۲۰۲۱: ۶۴؛ جانمینت و مونس^۲، ۲۰۱۱). زیست‌پذیری اقتصادی شامل سطوح اشتغال، درآمد خالص و استانداردهای زندگی اعضای جامعه، ارزش زمین و دارایی‌ها و در نهایت هزینه‌های زندگی و سفر ساکنان است (جمعه پور و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۲) عوامل مدیریتی شامل سیاست‌های دستگاه‌های دولتی، و نقش رسانه‌ها می‌شود. این عوامل خارج از حوزه اختیار و کنترل روستاییان بوده و به سیاست‌های دولت و دستگاه‌های اجرایی برمی‌گردد که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم بر کیفیت زندگی روستاییان تأثیر می‌گذارد (والاس^۳، ۲۰۰۲: ۳۵). در طرح‌ها و برنامه‌هایی که باهدف توسعه مناطق روستایی تدوین می‌شوند، عاملان را به‌طور مستقیم تحت تأثیر قرار نمی‌دهند، بلکه در آن‌ها تغییر ایجاد می‌کنند تا شرایط و زمینه‌های مختلف انطباق پیدا کنند. از این رو، سیاست‌هایی موفق هستند که یک انطباق خوب با عادات سازمانی غالب، باورها، فرهنگ و زمینه نهادی داشته باشند. در واقع پایداری سکونت در روستاها به توجه به شرایط مکانی-فضایشان متفاوت است. از این رو برنامه‌ریزی برای آن‌ها بایستی متناسب با الزامات خاص خودشان و در ارتباط با سایر سکونتگاه‌ها بر اساس نقش فضایی‌شان انجام گیرد (ریاحی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۵۸).

با مروری بر ادبیات داخلی و خارجی موضوع مشخص گردید زیست‌پذیری شامل سه بعد اصلی اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و محیطی و دو بعد فرعی کالبدی-فضایی و مدیریتی-نهادی می‌باشد که ارزیابی و بهبود هر بعد به‌نوبه خود در دستیابی به سکونتگاه زیست‌پذیر لازم و ضروری می‌باشد. در ادامه به برخی از مهم‌ترین این مطالعات اشاره شده است (جدول ۱). از نکات قابل توجه مطالعه حاضر نسبت به مطالعات پیشین بررسی جامع شاخص‌های زیست‌پذیری، مقایسه وضعیت شاخص‌های پنج‌گانه با یکدیگر و مقایسه بین روستاهای مورد مطالعه و نیز به‌کارگیری رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری و تأیید شاخص‌ها و معیارهای توصیف‌کننده آن‌ها است.

^۱Casini et al

^۲Janmaat & Mons

^۳Wallace

جدول ۱. خلاصه سوابق پژوهشی در رابطه با زیست‌پذیری روستا-شهرها

محقق / سال	عنوان پژوهش	نتایج پژوهش
وی و همکاران (۲۰۲۳)	ویژگی‌های مکانی و زمانی زیست‌پذیری روستایی و عوامل مؤثر بر آن	تأثیرات بر توسعه زیست‌پذیری روستایی متنوع است، متغیرهایی مانند آلودگی محیط-زیست و سرانه مسکن ارتباط منفی با زیست‌پذیری روستایی و سرمایه‌گذاری در دارایی‌های ثابت، فضای فرهنگی و سلامت پزشکی با زیست‌پذیری روستایی رابطه مثبت نشان می‌دهد
چن و همکاران (۲۰۲۳)	بررسی شاخص‌های زیست-پذیری در مناطق روستایی	حمایت دولت برای برنامه‌ریزی و کاهش شکاف بین مناطق روستایی با شهرها می‌تواند سبب افزایش زیست‌پذیری روستاها شود.
ما و همکاران (۲۰۲۲)	بازسازی سکونتگاه‌های روستایی برای زیست-پذیر کردن آن	نوع تراکم و ارتقا یافت روستاها، مزیت بالقوه موجود در مناطق روستایی، نحوه گسترش محدوده روستا و نوع بهینه‌سازی طرح از جمله عوامل تأثیرگذار بر بازسازی مناطق روستایی می‌باشند
می و همکاران (۲۰۲۲)	ارزیابی و مدل بهینه‌سازی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در حاشیه رودخانه مینجیانگ چین	کلید بهبود زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در ایجاد هم‌افزایی توسعه، مدیریت بلایا، حفظ فرهنگی و ارتقای صنعتی نهفته است.
یوری و همکاران (۲۰۲۰)	زیست‌پذیری روستایی در چین	زیست‌پذیری در مناطق روستایی با کیفیت زندگی رابطه مستقیم دارد و پنج بعد را برای زیست‌پذیری عنوان کرده‌اند این ابعاد شامل بعد زیرساختی، خدمات عمومی، بهداشت محیط، فرصت‌های شغلی و مشارکت اجتماعی بودند. بعد زیرساختی و بعد بهداشتی دارای درجه اهمیت بالاتری نسبت به سایر ابعاد هستند.
وانگ و همکاران (۲۰۱۹)	عوامل تعیین‌کننده رضایت از زیست‌پذیری روستایی در مناطق کمتر توسعه یافته	شرایط محیط طبیعی و امکانات اجتماعی-انسانی تأثیر کمتری بر رضایت کلی پاسخ‌دهندگان داشته‌اند. علاوه بر این، مشخص شد که ویژگی‌های مختلف اجتماعی-اقتصادی و فردی نیز اثرات متمایزی بر سطح رضایت کلی دارند.
خراسانی و ضرغامفرد (۲۰۱۸)	تحلیل تأثیر عوامل فضایی بر زیست‌پذیری روستاهای پیراشهری	نتایج نشان داد که بین عوامل مکانی و شاخص‌های زیست‌پذیری در روستاهای پیراشهری رابطه معناداری وجود دارد.
علینقی پور و همکاران (۱۴۰۱)	زیست‌پذیری اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی پیرامون کلان‌شهر رشت	نتایج پژوهش نشان داد شاخص ارزش زمین و مسکن مؤثرترین و شاخص گردشگری کم‌اثرترین شاخص‌ها بر زیست‌پذیری اقتصادی هستند. نتایج حاکی از تأثیر اندک بعد اقتصادی بر زیست‌پذیری در محدوده مورد مطالعه است.
یگانه و همکاران (۱۴۰۰)	تحلیل زیست‌پذیری اقتصادی در روستاهای پیراشهری ملکان	عوامل تأثیرگذار در تفاوت فضایی روستاها از نظر زیست‌پذیری اقتصادی عبارت‌اند از: (۱) سهولت دسترسی به شهر و وجود منابع آب کافی (۲) وجود توسعه اقتصادی قابل قبول، (۳) یکنواختی محیطی و بازدهی نیروی کار و وجود امکانات آموزشی و (۴) وجود فرصت‌های شغلی، امکان فرآوری محصولات باغی و امنیت اجتماعی
جلالیان و نصیری زارع (۱۴۰۰)	الگوی مکانی-فضایی زیست‌پذیری در	شاخص‌های زیست‌پذیری در تمامی ابعاد از نظر جامعه محلی پذیرفته هستند و مناطق مورد مطالعه از نظر زیست‌پذیری محیطی در شرایط مطلوبی قرار دارند

^۱Wei et al

^۲Chen et al

^۳Ma et al

^۴Me et al

^۵Yurui et al

^۶Wang et al

سکونتگاه‌های روستایی شهرستان طارم		
ارزیابی زیست‌پذیری در نواحی روستایی پیراشهری (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان شیراز)	خراسانی و اکبریان رونیزی (۱۳۹۹)	وضعیت زیست‌پذیری در روستاهای پیراشهری مورد مطالعه بالاتر از حد متوسط قرار گرفته است.
ارزیابی ارتباط زیست‌پذیری محیطی روستاهای ناحیه بلوچستان با میزان برخوردری از امکانات زیرساختی	آذر و همکاران (۱۳۹۹)	بین برخورداری خدماتی و بالا رفتن سطح زیست‌پذیری محیطی در روستاهای ایران شهر رابطه معناداری وجود ندارد. بنابراین نمی‌توان گفت صرفاً با برخوردار کردن روستاها به لحاظ امکانات و خدمات زیرساختی می‌توان جذابیت محیطی، سازگاری و سلامتی روستاها را تأمین نمود.
تحلیل زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان کاشمر)	علوی زاده و همکاران (۱۳۹۸)	رابطه معنادار بین ویژگی‌های فردی (سن، جنس، تحصیلات) و شاخص‌های زیست‌پذیری است
تحلیل و ارزیابی تطبیقی دیدگاه ساکنان و مدیران محلی در رابطه با زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهری در شهرستان ورامین	خراسانی (۱۳۹۷)	زیست‌پذیری در این روستاها در شرایط متوسط است. همچنین ابعاد اقتصادی و اجتماعی زیست‌پذیری روستاها در سطح متوسط و بعد زیست‌محیطی در وضعیت نامطلوب است. بین روستاهای مورد مطالعه از نظر سطح زیست‌پذیری تفاوت معناداری مشاهده می‌شود.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر ماهیت، از نوع پژوهش‌های کمی و از لحاظ هدف کاربردی و از جهت گردآوری اطلاعات، توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری این تحقیق شامل ۳۹۰۰ خانوار ساکن روستا-شهرهای حیدره، دره مرادیگ و شورین در حاشیه شهر همدان است. به منظور تعیین حجم نمونه بر مبنای فرمول کوکران در نهایت ۲۴۶ خانوار به صورت انتساب متناسب در بین روستاها و به صورت تصادفی در درون روستاهای مورد نظر انتخاب و پرسشنامه در اختیار آنان قرار گرفت (جدول ۲). پرسشنامه مذکور شامل دو بخش مشخصات فردی و شغلی و پرسش‌هایی در رابطه با شاخص-های زیست‌پذیری روستایی در پنج بعد (اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، نهادی-مدیریتی، محیطی و فیزیکی-زیرساختی) با استناد به مطالعات گذشته و در قالب طیف لیکرت طراحی شد.

جدول ۲. حجم نمونه مورد بررسی

نام روستا	جمعیت (نفر)	خانوار	تعداد نمونه
حیدره	۱۰۰۴	۳۲۵	۲۱
دره مرادیگ	۶۵۶۰	۲۲۵۸	۱۴۲
شورین	۴۴۷۳	۱۳۱۷	۸۳
مجموع	۱۲۰۳۷	۳۹۰۰	۲۴۶

روایی مقیاس‌های در نظر گرفته شده برای بررسی توسط چند تن از متخصصان (شامل برخی استادان دانشگاهی) و محاسبه پایایی آن با آلفای کرونباخ تأیید شد (جدول ۳)

جدول ۳. پایایی ابزار پژوهش

متغیر	آلفای کرونباخ
اقتصادی	۰/۹۱
محیطی	۰/۸۳
فیزیکی- زیرساختی	۰/۹۲
اجتماعی- فرهنگی	۰/۹۰
نهادی - مدیریتی	۰/۸۸

برای سنجش سطح زیست‌پذیری در روستا-شهرهای مورد بررسی از روش فاصله انحراف معیار از میانگین (ISDM) استفاده شد (گانگادهاراپا، ۲۰۰۷). در این روش داده‌های به دست آمده به چهار سطح به شرح زیر تقسیم و در نهایت بر مبنای فراوانی و درصد به دست آمده در هر سطح متغیر مورد نظر ارزیابی می‌شود.

$A < \text{MEAN} - \text{St.d}$ A= ضعیف

$\text{MEAN} - \text{St.d} < B < \text{MEAN}$ B= متوسط

$\text{MEAN} < C < \text{MEAN} + \text{St.d}$ C= خوب

$\text{MEAN} + \text{St.d} < D$ D= عالی

در این پژوهش برای پردازش داده‌های گردآوری شده، در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی (تحلیل واریانس یک طرفه، تحلیل همبستگی، تی تک نمونه‌ای و مدل‌سازی معادلات ساختاری) از نرم‌افزار SPSS25 و Smart PLS4 استفاده شد.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی

نتایج ارزیابی توصیفی سطح زیست‌پذیری روستایی در روستا-شهرهای مورد مطالعه نشان داد سطح زیست‌پذیری روستای شورین از دیدگاه افراد در سطح خوب (۳۲/۵۳ درصد)، روستای حیدره در سطح متوسط (۴۲/۸۵ درصد) و روستای دره مراد بیگ نیز در سطح متوسط (۴۶/۴۷ درصد) ارزیابی شد (جدول ۴).

جدول ۴. توزیع فراوانی سطح زیست‌پذیری روستا-شهرهای مورد مطالعه با توجه به امتیازهای کسب شده

درصد تجمعی	درصد	فراوانی	سطح معیشت	امتیاز	
۲۲/۸۹	۲۲/۸۹	۱۹	ضعیف	کمتر از ۲۸۷/۰۹	شورین
۵۴/۲۱	۳۱/۳۲	۲۶	متوسط	۲۸۷/۰۹ - ۳۴۳/۰۹	
۸۶/۷۴	۳۲/۵۳	۲۷	خوب	۳۴۳/۰۹ - ۳۹۹/۱	
۱۰۰	۱۳/۲۵	۱۱	عالی	بیشتر از ۳۹۹/۱	
-	۱۰۰	۸۳		جمع	
	بیشینه: ۴۶۱	کمینه: ۲۰۸	انحراف معیار: ۵۶/۰۱	میانگین: ۳۴۳/۰۹	

۱۹/۰۴	۱۹/۰۴	۴	ضعیف	کمتر از ۲۷۳/۲۵	حیدره
۶۱/۸۹	۴۲/۸۵	۹	متوسط	۲۷۳/۲۵ - ۳۲۷/۸	
۹۰/۴۶	۲۸/۵۷	۶	خوب	۳۲۷/۸۰ - ۳۸۲/۳۵	
۱۰۰	۹/۵۲	۲	عالی	بیشتر از ۳۸۲/۳۵	
-	۱۰۰	۲۱	جمع		
	بیشینه: ۴۲۹	کمینه: ۲۰۲	انحراف معیار: ۵۴/۵۵	میانگین: ۳۲۷/۸۰	
۱۱/۲۶	۱۱/۲۶	۱۶	ضعیف	کمتر از ۲۷۴/۰۶	دره مرادیگ
۵۷/۷۳	۴۶/۴۷	۶۶	متوسط	۲۷۴/۰۶ - ۳۳۱/۲۳	
۸۷/۳	۲۹/۵۷	۴۲	خوب	۳۳۱/۲۳ - ۳۸۸/۴۸	
۱۰۰	۱۵/۴۹	۲۲	عالی	بیشتر از ۳۸۸/۴۸	
-	۱۰۰	۱۴۲	جمع		
	بیشینه: ۴۶۱	کمینه: ۲۰۱	انحراف معیار: ۵۷/۲۱	میانگین: ۳۳۱/۲۳	

یافته‌های تحلیلی-استنباطی

نتایج ارزیابی آزمون تی تک نمونه‌ای به تفکیک روستاهای مورد مطالعه نشان داد (جدول ۵) میانگین شاخص‌های زیست‌پذیری در روستای شورین اختلاف معنادار با میانگین جامعه دارد به طوری که شاخص‌های اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، محیطی، فیزیکی-زیرساختی بالاتر از میانگین جامعه (۳) و شاخص نهادی-مدیریتی پایین‌تر از میانگین است. با توجه به سطح معنی‌داری گزارش شده زیست‌پذیری روستای شورین از نظر شاخص اجتماعی-فرهنگی (۳/۵۸)، فیزیکی-زیرساختی (۳/۵۶)، محیطی (۳/۵۲)، و اقتصادی (۳/۳۰) مناسب است. مقایسه میانگین شاخص‌های زیست‌پذیری در روستای دره مرادیگ نشان داد اختلاف معناداری بین میانگین شاخص‌های زیست‌پذیری در روستای مذکور با میانگین جامعه وجود دارد شاخص‌های اجتماعی-فرهنگی و محیطی، بالاتر از میانگین جامعه (۳) و شاخص‌های نهادی-مدیریتی و فیزیکی-زیرساختی پایین‌تر از میانگین است. با توجه به سطح معنی‌داری گزارش شده زیست‌پذیری روستای دره مرادیگ از نظر شاخص‌های اجتماعی-فرهنگی (۳/۵۰)، و محیطی (۳/۲۷)، مطلوب اما از نظر شاخص‌های فیزیکی-زیرساختی (۲/۳۹)، و نهادی-مدیریتی (۲/۷۸) نامناسب است. نتایج مقایسه میانگین شاخص‌های زیست‌پذیری در روستای حیدره بیانگر تفاوت معنی‌دار آن‌ها با متوسط جامعه در چهار بعد است. برپایه نتایج میانگین شاخص‌های اجتماعی-فرهنگی، محیطی و فیزیکی-زیرساختی بالاتر از متوسط جامعه اما در بعد نهادی-مدیریتی پایین‌تر از میانگین گزارش شد. با توجه به سطح معنی‌داری، زیست‌پذیری روستای حیدره از نظر شاخص‌های اجتماعی-فرهنگی، محیطی و فیزیکی-زیرساختی مناسب اما از نظر نهادی-مدیریتی (۲/۵۶) نامطلوب است.

جدول ۵. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای شاخص‌های زیست‌پذیری روستا-شهرهای مورد مطالعه

روستا	متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	df	سطح معنی‌داری
شورین	اجتماعی-فرهنگی	۳/۵۸	۰/۵۰۶	۱۰/۴۹	۸۲	۰/۰۰۰**
	اقتصادی	۳/۳۰	۰/۷۸۶	۲/۷۱	۸۲	۰/۰۰۰**
	محیطی	۳/۵۲	۰/۴۸۶	۹/۸۰	۸۲	۰/۰۰۱**
	فیزیکی-زیرساختی	۳/۵۶	۰/۶۷۳	۷/۶۰	۸۲	۰/۰۰۰**
	نهادی-مدیریتی	۲/۸۴	۰/۸۰۰	۱/۷۶	۸۲	۰/۰۸۱

تحلیل وضعیت شاخص‌های زیست‌پذیری... (اعظمی و همکاران)

۰/۰۰۰**	۱۴۱	۱۱/۰۲	۰/۵۴۷	۳/۵۰	اجتماعی-فرهنگی	دره مرادیگ
۰/۰۶۰	۱۴۱	۱/۷۶	۰/۸۲۵	۲/۸۷	اقتصادی	
۰/۰۰۰**	۱۴۱	۶/۲۴	۰/۵۱۹	۳/۲۷	محیطی	
۰/۰۰۰**	۱۴۱	۶/۷۱	۰/۷۰۵	۲/۳۹	فیزیکی-زیرساختی	
۰/۰۰۰**	۱۴۱	۳/۳۶	۰/۷۶۱	۲/۷۸	نهادی-مدیریتی	
۰/۰۰۱**	۲۰	۳/۸۸	۰/۴۹۰	۳/۴۱	اجتماعی-فرهنگی	حیدره
۰/۳۶۴	۲۰	۰/۹۲۸	۰/۷۷۹	۲/۸۴	اقتصادی	
۰/۰۰۱**	۲۰	۴/۰۶	۰/۵۲۱	۳/۴۶	محیطی	
۰/۰۱**	۲۰	۲/۸۵	۰/۶۰۹	۳/۳۷	فیزیکی-زیرساختی	
۰/۰۱۲*	۲۰	۲/۷۵	۰/۷۲۰	۲/۵۶	نهادی-مدیریتی	

**معنی داری در سطح ۰/۰۱ درصد *معنی داری در سطح ۰/۰۵ درصد

همبستگی بین متغیرها

همبستگی بین سطح زیست‌پذیری روستایی و متغیرهای مستقل تحقیق (سن، بعد خانوار، میزان زمین، فاصله از شهر، درآمد کشاورزی و غیر کشاورزی، سال‌های تحصیل و تعداد خدمات) با استفاده از آزمون پیرسون (جدول ۶) نشان داد بین دو متغیر سن و سطح زیست‌پذیری روستایی افراد رابطه معنی‌داری وجود ندارد. همچنین رابطه معنی‌داری بین متغیرهای میزان زمین، درآمدهای کشاورزی و بعد خانوار با متغیر سطح زیست‌پذیری روستایی مشاهده نشد. نتایج حاصل از بررسی همبستگی بین متغیر سال‌های تحصیل و سطح زیست‌پذیری افراد نشان داد که رابطه معنی‌داری اما منفی در سطح ۵ درصد وجود دارد بنابراین می‌توان ادعا نمود که افراد با تحصیلات بالاتر نگرش مثبتی نسبت به زیست‌پذیری روستا ندارند. بین متغیر درآمدهای غیر کشاورزی و سطح زیست‌پذیری رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۱ درصد گزارش شد به این معنی که افزایش درآمدهای غیر کشاورزی نگرش زیست‌پذیری روستایی را تقویت می‌کند. تحلیل همبستگی بین میزان فاصله از شهر و سطح زیست‌پذیری روستایی نشان داد که بین این دو متغیر رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد هرچه فاصله از شهر کمتر باشد زیست‌پذیری روستایی پاسخگویان بهبود می‌یابد. در نهایت مشخص شد که بین تعداد خدمات و سطح زیست‌پذیری رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۵ درصد وجود دارد. هرچه تعداد خدمات زیربنایی و اساسی در روستاها بیشتر باشد نگرش افراد به زیست‌پذیری روستایی بیشتر می‌شود. (جدول ۶)

جدول ۶. ضریب همبستگی متغیرهای مستقل با سطح زیست‌پذیری روستایی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	نوع آزمون همبستگی	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
سن	سطح زیست‌پذیری	پیرسون	۰/۰۸۶	۰/۱۹۱
سال‌های تحصیل	سطح زیست‌پذیری	پیرسون	-۰/۳۲۰	۰/۰۳۴*
تعداد اعضا خانوار	سطح زیست‌پذیری	پیرسون	۰/۰۵۷	۰/۱۵۴
درآمد کشاورزی	سطح زیست‌پذیری	پیرسون	۰/۰۳۳	۰/۲۲۸
درآمد غیر کشاورزی	سطح زیست‌پذیری	پیرسون	۰/۲۳۸	۰/۰۰۸**
میزان زمین	سطح زیست‌پذیری	پیرسون	۰/۰۸۲	۰/۱۲۱
فاصله تا شهر	سطح زیست‌پذیری	پیرسون	۰/۳۸۸	۰/۰۰۰**
تعداد خدمات	سطح زیست‌پذیری	پیرسون	۰/۲۰۷	۰/۰۱۶*

**معنی داری در سطح ۰/۰۱ درصد *معنی داری در سطح ۰/۰۵ درصد

مقایسه میانگین شاخص‌های زیست‌پذیری در روستا-شهرهای سه‌گانه

جهت بررسی تفاوت وضعیت شاخص‌های زیست‌پذیری در روستاهای مورد مطالعه و این که بین روستاهای سه‌گانه از نظر تفاوت شاخص زیست‌پذیری تفاوت معنی‌داری وجود دارد از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه با فرض برابری واریانس‌ها استفاده شد. در این زمینه نتایج آزمون لون برای برابری واریانس‌ها نشان داد سطح معنی‌داری بیشتر از ۰/۰۵ و لذا فرض برابری واریانس‌ها تأیید می‌گردد. نتایج تحلیل واریانس یک‌طرفه نشان داد که مقدار F در تمامی مؤلفه‌ها در سطح معنی‌داری قرارداد (جدول ۷). از این رو می‌توان گفت تفاوت معنی‌داری بین روستاهای مورد مطالعه (شورین، دره مرادیگ و حیدره) از نظر شاخص‌های زیست‌پذیری وجود دارد.

جدول ۷. نتایج تحلیل واریانس شاخص‌های زیست‌پذیری

شاخص	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	Sig.
اجتماعی-فرهنگی	بین گروهی	۲	۳۶۶۵/۳۳	۱۴/۶۷۷	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۲۴۳	۲۴۹/۷۲		
	کل	۲۴۵			
فیزیکی-زیرساختی	بین گروهی	۲	۴۴۲۶/۳۹	۱۷/۴۱۵	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۲۴۳	۲۵۴/۱۶		
	کل	۲۴۵			
محیطی	بین گروهی	۲	۱۹۹/۸۶	۳/۸۰۴	۰/۰۲۴
	درون گروهی	۲۴۳	۵۲/۵۳		
	کل	۲۴۵			
اقتصادی	بین گروهی	۲	۱۳۳۴/۸۱	۵/۴۱۴	۰/۰۰۵
	درون گروهی	۲۴۳	۲۴۶/۵۵		
	کل	۲۴۵			
نهادی-مدیریتی	بین گروهی	۲	۱۴۸۲/۴۱	۲۴/۲۷۸	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۲۴۳	۶۱/۰۶		
	کل	۲۴۵			

در ادامه برای بررسی تفاوت بین سه روستا با توجه به اینکه آزمون لون برابری واریانس‌ها را تأیید کرد از آزمون تعقیبی LSD استفاده گردید. در واقع آزمون LSD آزمون تکمیلی آن‌ها است که به دنبال شناسایی میزان اختلاف بین گروه‌ها در مورد یک یا چند صفت مورد تحلیل است. نتایج نشان داد در تمام مؤلفه‌ها بین روستای شورین با روستاهای دره مرادیگ و حیدره اختلاف معنی‌داری وجود دارد. اما تفاوت معنی‌داری بین دو روستای دره مرادیگ و حیدره از نظر ابعاد زیست‌پذیری مشاهده نگردید. در تمام ابعاد روستای شورین دارای میانگین بیشتر نسبت به روستاهای دره مرادیگ و حیدره است و این اختلاف نیز در تمام ابعاد معنی‌دار گزارش شده است. جدول (۸).

جدول ۸. نتایج آزمون تعقیبی LSD برای مقایسه اختلاف شاخص‌های زیست‌پذیری در روستا-شهرهای مورد مطالعه

			اختلاف میانگین	انحراف استاندارد	معنی‌داری	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
						پیشینه	کمینه
اجتماعی-فرهنگی	دره	شورین	-۱۲/۲۶۷۵۷*	۲/۲۸۵	۰/۰۰۰	-۱۶/۷۶۹۹	-۷/۷۶۵۲
		حیدره	-۲/۲۵۴۰۵	۲/۹۳۲	۰/۴۴۳	-۸/۰۳۰۳	۳/۵۲۲۲
	شورین	دره	۱۲/۲۶۷۵۷*	۲/۲۸۵	۰/۰۰۰	۷/۷۶۵۲	۱۶/۷۶۹۹
		حیدره	۱۰/۰۱۳۵۱*	۳/۱۸۱	۰/۰۰۲	۳/۷۴۶۰	۱۶/۲۸۱۰
	حیدره	دره	۲/۲۵۴۰۵	۲/۹۳۲	۰/۴۴۳	-۳/۵۲۲۲	۸/۰۳۰۳
		شورین	-۱۰/۰۱۳۵۱*	۳/۱۸۱	۰/۰۰۲	-۱۶/۲۸۱۰	-۳/۷۴۶۰
فیزیکی-زیرساختی	دره	شورین	-۱۱/۵۵۸۷۶*	۲/۳۰۵	۰/۰۰۰	-۱۶/۱۰۰۹	-۷/۰۱۶۶
		حیدره	۴/۷۶۵۵۷	۲/۹۵۸	۰/۱۰۹	-۱/۰۶۱۸	۱۰/۵۹۲۹
	شورین	دره	۱۱/۵۵۸۷۶*	۲/۳۰۵	۰/۰۰۰	۷/۰۱۶۶	۱۶/۱۰۰۹
		حیدره	۱۶/۳۲۴۳۲*	۳/۲۰۹	۰/۰۰۰	۱۰/۰۰۱۴	۲۲/۶۴۷۳
	حیدره	دره	-۴/۷۶۵۵۷	۲/۹۵۸	۰/۱۰۹	-۱۰/۵۹۲۹	۱/۰۶۱۸
		شورین	-۱۶/۳۲۴۳۲*	۳/۲۰۹	۰/۰۰۰	۲۲/۶۴۷۳	-۱۰/۰۰۱۴
محیطی	دره	شورین	-۲/۰۵۲۴۵	۱/۰۴۸	۰/۰۵۱	-۴/۱۱۷۵	۰/۰۱۲۶
		حیدره	۱/۷۸۵۳۹	۱/۳۴۵	۰/۱۸۶	-۰/۸۶۴۰	۴/۴۳۴۷
	شورین	دره	۲/۰۵۲۴۵	۱/۰۴۸	۰/۰۵۱	-۰/۰۱۲۶	۴/۱۱۷۵
		حیدره	۳/۸۳۷۸۴*	۱/۴۵۹	۰/۰۰۹	۰/۹۶۳۲	۶/۷۱۲۵
	حیدره	دره	-۱/۷۸۵۳۹	۱/۳۴۵	۰/۱۸۶	-۴/۴۳۴۷	۰/۸۶۴۰
		شورین	-۳/۸۳۷۸۴*	۱/۴۵۹	۰/۰۰۹	-۶/۷۱۲۵	-۰/۹۶۳۲
اقتصادی	دره	شورین	-۶/۶۰۳۱۰*	۲/۲۷۱	۰/۰۰۴	-۱۱/۰۷۶۸	-۲/۱۲۹۴
		حیدره	۱/۹۷۷۹۸	۲/۹۱۳	۰/۴۹۸	-۳/۷۶۱۵	۷/۷۱۷۴
	شورین	دره	۶/۶۰۳۱۰*	۲/۲۷۱	۰/۰۰۴	۲/۱۲۹۴	۱۱/۰۷۶۸
		حیدره	۸/۵۸۱۰۸*	۳/۱۶۱	۰/۰۰۷	۲/۳۵۳۵	۱۴/۸۰۸۶
	حیدره	دره	-۱/۹۷۷۹۸	۲/۹۱۳	۰/۴۹۸	-۷/۷۱۷۴	۳/۷۶۱۵
		شورین	-۸/۵۸۱۰۸*	۳/۱۶۱	۰/۰۰۷	-۱۴/۸۰۸۶	-۲/۳۵۳۵
نهادی-مدیریتی	دره	شورین	-۷/۷۳۰۲۳*	۱/۱۳۰	۰/۰۰۰	-۹/۹۵۶۶	-۵/۵۰۳۹
		حیدره	-۰/۸۷۸۸۸	۱/۴۵۰	۰/۵۴۵	-۳/۷۳۵۱	۱/۹۷۷۴
	شورین	دره	۷/۷۳۰۲۳*	۱/۱۳۰	۰/۰۰۰	۵/۵۰۳۹	۹/۹۵۶۶
		حیدره	۶/۸۵۱۳۵*	۱/۵۷۳	۰/۰۰۰	۳/۷۵۲۲	۹/۹۵۰۵
	حیدره	دره	۰/۸۷۸۸۸	۱/۴۵۰	۰/۵۴۵	-۱/۹۷۷۴	۳/۷۳۵۱
		شورین	-۶/۸۵۱۳۵*	۱/۵۷۳	۰/۰۰۰	-۹/۹۵۰۵	-۳/۷۵۲۲

نقش عامل‌های مؤثر در زیست‌پذیری روستا-شهرهای مورد مطالعه

مدل اندازه‌گیری عوامل مؤثر زیست‌پذیری از دیدگاه پاسخگویان مورد تحلیل و تفسیر قرار گرفت. با توجه به مقادیر به‌دست آمده همه سازه‌های انعکاسی مدل ساختاری این پژوهش دارای پایایی درونی مطلوبی است ضمن اینکه مقادیر

به دست آمده از AVE نشان از روایی همگرایی مناسب در متغیرها است. در ادامه تعداد گویه‌های مشاهده‌پذیر در عامل - های پنج‌گانه که بار عاملی کمتر از ۰/۵ داشتند و معتبر نبودند از مدل خارج شده و مدل نهایی با گویه‌های با بار عاملی معتبر برآزش گردید متوسط واریانس استخراج شده (AVE) بزرگ‌تر از ۰/۵ و پایایی ترکیبی (CR) بزرگ‌تر از ۰/۷ گزارش شد. (جدول ۹) نتایج بیانگر آن است که در میان شاخص‌های مورد بررسی به ترتیب شاخص فیزیکی زیرساختی با ضریب مسیر (۰/۳۱۸)، اقتصادی (۰/۲۹۵)، اجتماعی-فرهنگی (۰/۲۶۴)، محیطی (۰/۱۰۶) و عامل نهادی-مدیریتی (۰/۰۸۱) به ترتیب بیشترین تأثیر را در زیست‌پذیری داشته‌اند.

جدول ۹. ضرایب مسیر، بارهای عاملی برآورد شده و مقادیر روایی و پایایی مرکب متغیرهای موجود در مدل

عامل	ضریب مسیر	شاخص	بار عاملی	AVE	CR
اجتماعی-فرهنگی	۰/۲۶۴	عملکرد امنیتی نهادهای نظارتی و شورای اسلامی در روستا راضی‌کننده است (q7)	۰/۶۹۷	۰/۵۵۰	۰/۹۲۴
		دزدی و سرقت در سطح روستا کم و یا به‌ندرت اتفاق می‌افتد (q8)	۰/۵۴۰		
		برای گردشگران امنیت لازم وجود دارد لذا بازدیدکننده زیاد است (q12)	۰/۵۱۱		
		به تصمیمات شورای شهر و دهیار اعتماد داریم (q21)	۰/۵۵۰		
		امیدوار به بهبود شرایط زندگی و توسعه روستا هستیم (q22)	۰/۷۹۰		
		در فعالیت‌های عمرانی روستا مشارکت مالی می‌کنیم (q23)	۰/۶۶۸		
		روحیه کار گروهی مردم روستا خیلی خوب است (q24)	۰/۷۱۳		
		مردم روستا به همدیگر احترام می‌گذارند (q26)	۰/۶۹۷		
		اگر در روستا مسئولیتی بر عهده افراد گذاشته شود به‌راحتی می‌پذیرند (q27)	۰/۷۴۶		
		مردم در دوره‌های آموزشی مختلف شرکت می‌کنند (q28)	۰/۶۶۵		
		مردم در کارهای خیریه و عام‌المنفعه فعالانه شرکت می‌کنند (q29)	۰/۷۷۳		
		مردم در انجام کارهای عمرانی به‌عنوان نیروی کار کمک می‌کنند (q30)	۰/۷۲۱		
		وحدت و انسجام مردم محلی خوب و مناسب است (q31)	۰/۶۵۷		
مردم روستا در کارهای کشاورزی با یکدیگر همکاری لازم را دارند (q32)	۰/۶۱۵				
فیزیکی-زیرساختی	۰/۳۱۸	مدارس روستا دارای معلمان و مدیران آموزشی خوبی است (q34)	۰/۸۱۰	۰/۶۵۷	۰/۹۲۵
		در روستا کلاس برای گذراندن اوقات فراغت (هنری و سرگرمی و ورزشی) قابل قبول وجود دارد (q35)	۰/۷۱۴		
		در روستا درمانگاه و مرکز بهداشت در دسترس است (q37)	۰/۷۵۶		
		کیفیت برق در روستا خوب است (q39)	۰/۶۲۰		
		کیفیت خطوط تلفن در روستا خوب است (q41)	۰/۵۱۸		
		فروشگاه‌های محلی در روستا موجود است (q42)	۰/۷۵۴		
		می‌توان اغلب مایحتاج روزانه خانوار را در روستا تهیه کرد (q46)	۰/۵۹۴		
		کیفیت معابر و گذرگاه‌ها و هدایت فاضلاب روستا مناسب است (q51)	۰/۷۳۶		
اجرای طرح هادی در روستا موفق و رضایت‌بخش است (q52)	۰/۸۰۴				

تحلیل وضعیت شاخص‌های زیست‌پذیری... (اعظمی و همکاران)

		۰/۶۵۷	محیط روستا پاکیزه است و آلودگی هوا کم و هوا مطلوب است (Q53)		
		۰/۶۱۸	کیفیت جمع‌آوری زباله از سطح روستا مناسب است (Q54)		
		۰/۵۵۸	کیفیت شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی در روستا از وضعیت خوبی برخوردار است (Q55)		
		۰/۷۲۰	نحوه دفع فاضلاب در سطح روستا از وضعیت خوبی برخوردار است (Q56)		
		۰/۵۸۷	قیمت حمل و نقل عمومی برای مسافرت به شهر مناسب است (Q57)		
		۰/۶۱۰	کیفیت خدمات و عملکرد وسایل نقلیه عمومی برای تردد به شهر مطلوب است (Q58)		
۰/۸۵۵	۰/۵۵۸	۰/۶۶۰	فاصله روستا تا شهر همدان کوتاه و دسترسی راحت است (Q61)	۰/۱۶۰	محیطی
		۰/۷۸۲	فضاهای عمومی (کوچه‌ها، محوطه‌های باز) روستا پاکیزه و منظم هستند (Q63)		
		۰/۶۳۶	فضاهای عمومی زیبا و دارای روشنایی مناسب و کیفیت مطلوب است (Q64)		
		۰/۷۳۴	نحوه دفع فاضلاب در سطح روستا از وضعیت خوبی برخوردار است (Q65)		
		۰/۵۷۴	روستا رفاه نسبی، ظرفیت و قابلیت زندگی راحت را برای ساکنان دارد (Q66)		
		۰/۵۹۸	آب‌وهوای روستا در فصول مختلف پاکیزه و مطلوب است (Q67)		
		۰/۷۲۷	وضعیت بهداشت محیط روستا مناسب است (Q68)		
		۰/۶۰۲	فرصت‌های شغلی متنوع برای اعضای خانواده وجود دارد (Q72)		
		۰/۸۲۵	تنوع و دسترسی به فناوری و ارتباطات در مشاغل ممکن است (Q75)		
		۰/۷۸۸	حمایت مؤسسات دولتی و غیردولتی از کارآفرینان و مشاغل روستایی مناسب است (Q76)		
		۰/۷۶۷	مشاغل مناسب و سازگار با امکانات و شرایط محیطی موجود روستا فراهم است (Q77)		
۰/۹۳۵	۰/۶۶۳	۰/۷۶۲	امکان جذب سرمایه‌گذاری‌های خارج از روستا امکان‌پذیر است (Q78)	۰/۲۹۵	اقتصادی
		۰/۷۵۱	خانواده‌ها از درآمد فعلی خود رضایت دارند (Q79)		
		۰/۶۳۲	امید به پایداری و ثبات آینده مشاغل زیاد است (Q80)		
		۰/۵۶۷	توانایی پس‌انداز مالی از منابع معیشتی روستا بالاست (Q81)		
		۰/۶۶۶	توانایی خانواده در حل مشکلات مالی خود بالاست (Q82)		
		۰/۶۰۸	توانایی تأمین نیازهای اساسی اولیه خانواده زیاد است (Q83)		
		۰/۵۸۹	امنیت شغلی در محیط روستا به خاطر پتانسیل یا ظرفیت‌ها بالاست (Q84)		
		۰/۶۲۴	وضعیت منابع آب (کشاورزی و تولیدی) مناسب است (Q85)		
		۰/۵۳۷	مغازه و مراکز فروش در روستا کافی و موجود است (Q87)		
		۰/۶۴۳	امکان کارآفرینی برای جوانان در روستا خوب است (Q88)		
		۰/۷۴۵	مزارع و زمین‌های کشاورزی و باغی حاصلخیز برای فعالیت‌های کشاورزی است (Q89)		
		۰/۶۱۰	امکانات لازم برای گردشگران در روستا فراهم است (Q90)		
		۰/۵۱۹	بیمه‌های درمانی برای مردم روستا اجرا شده است (Q94)		
		۰/۸۲۶	حمایت مختلف دولتی و عملکرد کارکنان در مجموع قابل قبول بوده است (Q95)		

۰/۹۱۰	۰/۵۶۲	۰/۶۷۶	همکاری سازمان‌های ذی‌ربط در مسائل روستایی در توسعه روستایی خوب است (q96)	۰/۰۸۱	نهادی-مدیریتی
		۰/۸۷۳	توزیع بهینه خدمات دولتی در سطح روستا مناسب است (با تأکید بر عدالت اجتماعی) (q97)		
		۰/۷۷۴	وضعیت ثبت مالکیت زمین و دارایی‌ها، دریافت مجوزهای مورد نیاز-تاسیس واحدهای کسب و کار روستایی منظم و آسان است (q98)		
		۰/۸۴۹	دسترسی به وسایل نقلیه عمومی برای رفت و آمد به مراکز شهری (q99)		
		۰/۸۰۴	خرید تضمینی محصولات تولیدی روستا توسط دولت ممکن انجام می‌شود (q100)		
		۰/۵۹۸	مسئولین و کارکنان دولتی با مردم روستا تعامل و همکاری لازم را دارند (q101)		

با توجه به یافته‌های به دست آمده در جدول (۱۰) و مقادیر تی به دست آمده عامل‌های اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، محیطی، فیزیکی-زیرساختی و نهادی-مدیریتی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر زیست‌پذیری داشتند ($t > 1/96$).

جدول ۱۰. مقادیر تی و سطح معنی‌داری متغیرهای مدل

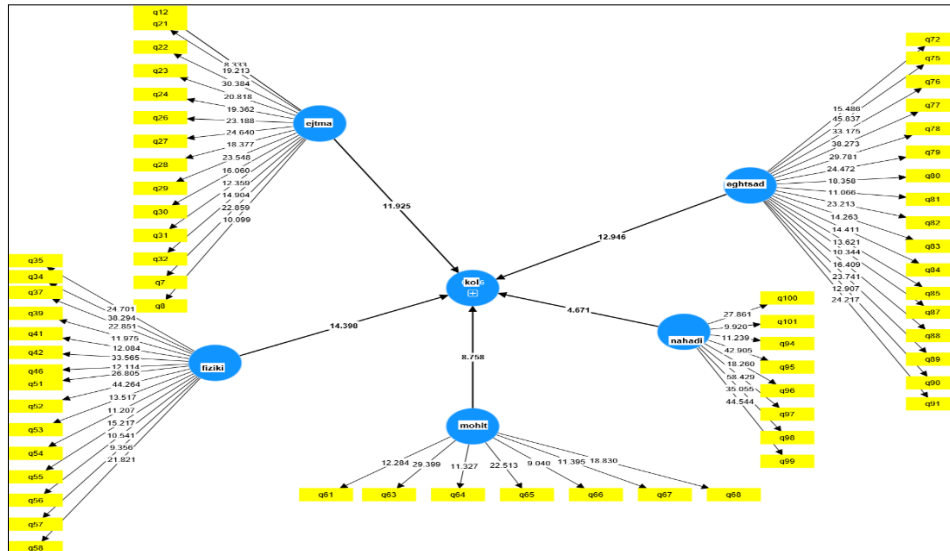
P Values	T-Values	شاخص	سازه
۰/۰۰۰	۱۲/۹۴۶	اقتصادی	زیست‌پذیری
۰/۰۰۰	۱۱/۹۲۵	اجتماعی-فرهنگی	زیست‌پذیری
۰/۰۰۰	۴/۶۷۱	نهادی-مدیریتی	زیست‌پذیری
۰/۰۰۰	۸/۷۵۸	محیطی	زیست‌پذیری
۰/۰۰۰	۱۴/۳۹۸	فیزیکی-زیرساختی	زیست‌پذیری

برای بررسی روایی و اگر متغیرهای پنهان جذر میانگین واریانس استخراج شده یک متغیر پنهان باید بیشتر از همبستگی آن متغیر پنهان با متغیرهای پنهان دیگر باشد. این امر نشانگر آن است که همبستگی متغیرهای پنهان با نشانگرهای خود بیشتر از همبستگی آن با متغیرهای پنهان دیگر است. در جدول (۱۱) مقادیر قطر اصلی نشان‌دهنده ریشه دوم AVE و سایر مقادیر نیز نشان‌دهنده همبستگی بین سازه‌ها است همان‌گونه که مشاهده می‌گردد مقادیر روی قطر اصلی بیشتر از مقادیر سطر و ستون مربوطه است و می‌توان گفت مؤلفه‌ها از روایی و اگرایی خوبی برخوردارند.

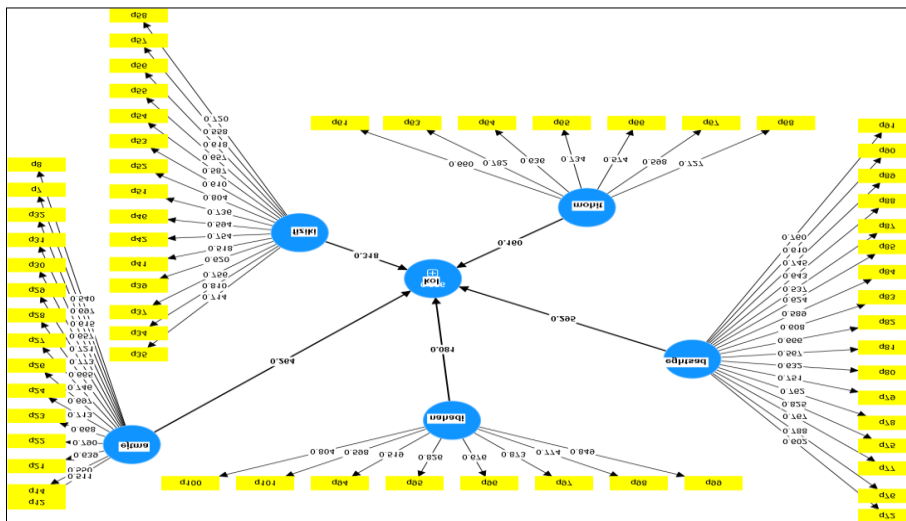
جدول ۱۱. روایی و اگرایی سازه‌های مدل

اجتماعی-فرهنگی	اقتصادی	محیطی	نهادی-مدیریتی	فیزیکی-زیرساختی	
۰/۷۸۲					اجتماعی-فرهنگی
۰/۶۷۰	۰/۷۶۰				اقتصادی
۰/۶۱۳	۰/۷۰۲	۰/۷۳۲			محیطی
۰/۶۶۲	۰/۷۰۷	۰/۶۷۷	۰/۷۵۰		نهادی-مدیریتی
۰/۷۰۰	۰/۶۸۲	۰/۷۲۰	۰/۶۸۷	۰/۶۷۶	فیزیکی-زیرساختی

در نهایت مدل نهایی عوامل مؤثر زیست پذیری روستایی در شکل های (۱ و ۲) ارائه شده است. به طور کلی میزان R^2 بیانگر آن است که ۸۶/۶ درصد تغییرات زیست پذیری روستایی در مناطق مورد مطالعه مربوط به عامل های اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، محیطی، نهادی- مدیریتی و فیزیکی- زیرساختی است.

شکل ۱. مدل نهایی عوامل مؤثر در زیست پذیری (مقادیر T)

شکل ۲. مدل نهایی عوامل مؤثر در زیست پذیری (ضرایب مسیر استاندارد شده)

نتیجه گیری

در بین نواحی روستایی، روستاهای پیرامون شهرها به سبب موقعیت خاصی که دارند، شناخت و تحلیل زیست پذیری آنها اهمیت بیشتری می یابد، که در این مطالعه روستاهای حاشیه شهر همدان از نظر شاخص های زیست پذیری مقایسه و ارزیابی شدند. از نکات قابل توجه مطالعه حاضر نسبت به مطالعات پیشین بررسی جامع تمام شاخص های زیست پذیری، مقایسه وضعیت شاخص های پنج گانه در هر روستا با یکدیگر و مقایسه بین روستاهای مورد مطالعه و نیز به کارگیری

رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری و تأیید شاخص‌ها و معیارهای بکار گرفته بود.

بررسی کیفی سطح زیست‌پذیری روستایی نشان داد که زیست‌پذیری در روستای شورین در سطح خوب و در روستاهای حیدره و دره مرادیگ در سطح متوسط است. خراسانی (۱۳۹۷) و خراسانی و اکبریان رونیزی (۱۳۹۹) نیز در مطالعات خود سطح زیست‌پذیری روستاهای مورد مطالعه را به ترتیب متوسط و بالاتر از متوسط عنوان کرده‌اند. عدم همبستگی بین متغیر میزان زمین و درآمدهای کشاورزی با متغیر زیست‌پذیری بیانگر این است که کشاورزی و درآمدهای حاصل از آن نتوانسته برای خانوارهای روستایی رضایت‌بخش باشد. بر اساس نتایج متوسط درآمد سالیانه غیرکشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری با سطح زیست‌پذیری داشته است. به این صورت که افزایش درآمد غیرکشاورزی نگرش زیست‌پذیری روستایی را در بین افراد تقویت می‌کند. درآمد به‌طور مستقیم بر قدرت خرید و تأمین سلامت و آموزش خانوارها مؤثر بوده و به تبعیت از آن داری‌های مردم بهبود پیدا می‌کند و ابعاد رفاه اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. وی و همکاران (۲۰۲۳) نیز درآمدهای ثابت را در زیست‌پذیری مهم تلقی کرده‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد میزان سال‌های تحصیل رابطه معنی‌دار اما معکوس با نگرش به زیست‌پذیری در بین افراد دارد بنابراین می‌توان ادعا نمود که افراد با تحصیلات بالاتر نگرش مثبتی نسبت به زیست‌پذیری روستایی ندارند. با افزایش دانش و تحصیلات سطح انتظارات از وضعیت محیط و رفاه زندگی بالاتر رفته و افراد نیازمند امکانات شغلی و تخصصی و غیره هستند که در بسیاری از روستاها پیش‌بینی نشده است. علوی زاده و همکاران (۱۳۹۸) رابطه مثبت و معنی‌داری بین تحصیلات و زیست‌پذیری عنوان کرده‌اند که در راستای نتایج مطالعه حاضر نیست. بین میزان فاصله از شهر و سطح زیست‌پذیری روستایی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد هرچه فاصله از شهر کمتر باشد زیست‌پذیری روستایی پاسخگویان بهبود می‌یابد. زیرا در مقایسه با روستاهای دورافتاده روستاهای حاشیه شهرها امکان زیست‌بهبتری را برای مردم فراهم می‌کنند. در ادامه نتایج مشخص شد که بین تعداد خدمات و سطح زیست‌پذیری رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. هرچه تعداد خدمات زیربنایی و اساسی در روستاها بیشتر باشد نگرش افراد به زیست‌روستایی بیشتر می‌شود. خدمات از ملزومات اساسی برای داشتن سطح معقولی از رفاه هستند که بهبود و در دسترس بودن آن‌ها نگرش مثبتی در افراد ایجاد خواهد کرد و پتانسیل زیست‌یک مکان را بالا می‌برد. وانگ و همکاران (۲۰۱۹) نیز وجود خدمات را عاملی برای زیست‌پذیری عنوان کرده‌اند.

با توجه به نتایج تحلیل واریانس در تمام شاخص‌ها بین روستای شورین با روستاهای دره مرادیگ و حیدره اختلاف معنی‌داری وجود داشت. به گونه‌ای که روستای شورین دارای میانگین بیشتر نسبت به روستاهای دره مرادیگ و حیدره است و زیست‌پذیرتر ارزیابی شد. شورین نسبت به دو روستای دیگر از لحاظ تعداد خدمات ارائه شده و موجود در روستاها، بیشترین تعداد خدمات زیربنایی (۹ مورد)، و بیشترین اماکن ضروری (۷ مورد) را دارا می‌باشد همچنین از نظر اقتصادی و درآمدی نیز به واسطه وجود کارگاه‌های صنعتی و خرد خانگی دارای وضعیت بهتری بود. در همین راستا می‌و همکاران (۲۰۲۲) امنیت شغلی و رفاه اقتصادی را مؤثر بر زیست‌پذیری عنوان کرده‌اند. در مقابل آذر و همکاران (۱۳۹۹) نتیجه گرفتند که بین برخورداری خدمات و بالا رفتن سطح زیست‌پذیری محیطی رابطه معناداری وجود ندارد. یافته‌های پژوهش در خصوص مدل اندازه‌گیری زیست‌پذیری نشان داد که در متغیر وابسته زیست‌پذیری به ترتیب عامل‌های فیزیکی-زیرساختی با ضریب مسیر ۰/۳۱۸، اقتصادی با ضریب مسیر ۰/۲۹۵، اجتماعی-فرهنگی ۰/۲۶۴،

محیطی ۰/۱۶۰ و نهادی با ضریب مسیر ۰/۰۸۱ بیشترین تأثیر را داشتند. بنابراین با شناخت میزان تأثیر هر یک از این مؤلفه‌ها و اولویت‌بندی آن‌ها و برنامه‌ریزی در راستای ارتقاء این مؤلفه‌ها می‌توان میزان زیست‌پذیری در روستا-شهرهای مورد مطالعه را بالا برد. یگانه و همکاران (۱۴۰۰) آذر و همکاران (۱۳۹۹) علینقی پور و همکاران (۱۴۰۰)، می و همکاران (۲۰۲۲) نیز در مطالعات خود به تأثیر شاخص‌های مورد مطالعه پژوهش حاضر بر زیست‌پذیری اشاره کرده‌اند. در نهایت پیشنهادات زیر در رابطه با نتایج این تحقیق ارائه می‌گردد:

- شاخص مدیریتی-نهادی در روستاهای مورد مطالعه ضعیف و ناکارآمد گزارش شد. وضعیت ثبت مالکیت زمین و دارایی‌ها و دریافت مجوزهای مورد نیاز روستایی آسان نیست، همکاری و تعامل لازم وجود ندارد و عملکردها ضعیف است این عامل در روستاهای مورد نظر به ویژه حیدره نیازمند توجه جدی و رفع محدودیت‌های شناسایی شده نهادی است؛
- نتایج بیانگر رابطه مثبت و معنی‌دار درآمدهای غیرکشاورزی با زیست‌پذیری بود لذا توصیه می‌گردد نسبت به ایجاد مشاغل و درآمدهای غیرکشاورزی پایدار متناسب و سازگار با ساختار و ویژگی‌های هر روستا اقدام گردد؛
- در میان روستا-شهرهای مورد مطالعه روستای شورین سطح مطلوب‌تری از نظر شاخص‌های زیست‌پذیری نسبت به روستاهای حیدره و دره مرادیگ داشت. دو روستای حیدره و دره مرادیگ از ضعف نهادی- مدیریتی (خصوصاً عدم توزیع بهینه خدمات دولتی در سطح روستا) و زیرساخت‌های نامناسب و توسعه نیافته متناسب با جمعیت خود رنجمی برند که نیازمند برنامه‌ریزی و اقدام فوری است؛
- عدم رابطه معنی‌دار زیست‌پذیری با درآمدهای کشاورزی و میزان زمین می‌تواند بیانگر ضعف و عدم اهتمام به قابلیت‌های کشاورزی روستاهای مورد مطالعه باشد لذا در کنار فعالیت‌های غیرکشاورزی توسعه منابع کشاورزی می‌تواند زیست‌پذیری را تقویت کند؛
- با توجه به اینکه عامل‌های زیرساختی و اقتصادی مؤثرترین عامل در زیست‌پذیری عنوان شدند تقویت شاخص‌های زیست‌پذیری از طریق بهبود شرایط کسب و کار و حمایت از کسب و کارهای کوچک و سرمایه‌گذاری در اشتغال این مناطق، تقویت سطح زیست‌پذیری مناطق روستایی از طریق همکاری مردم و مسئولین دولتی در ارائه خدمات زیربنایی و ایجاد اماکن ضروری امکان‌پذیر است؛
- در رابطه با شاخص فیزیکی-زیرساختی باید گفت که دلیل تأثیرگذاری بیشتر این مؤلفه شاخص‌های خدمات در حوزه‌های مختلف بهداشتی-درمانی، آموزشی، زیرساختی، حمل و نقلی، تفریحی و غیره است که تعیین‌کننده شرایط رفاه و آسایش مردم و در نتیجه زیست‌پذیری مناسب است؛
- توجه بیشتری به سیاست‌های دولت در خصوص توزیع عادلانه امکانات و خدمات زیرساختی و حمایتی که پایه و اساس تحرک سایر ابعاد زیست‌پذیری از جمله اقتصادی می‌باشد، صورت پذیرد؛
- زمینه‌های مشارکت نهادهای دولتی از جمله بانک‌ها، تعاونی‌ها در جهت افزایش توان اقتصادی هر چه بیشتر ساکنان ایجاد شود؛ و
- پایداری سکونت در روستاها به توجه به شرایط مکانی- فضایشان متفاوت است. از این رو برنامه‌ریزی برای آن‌ها بایستی متناسب با الزامات خاص خودشان و در ارتباط با سایر سکونتگاه‌ها انجام گیرد. شناسایی محدودیت‌ها، منابع و اولویت نیازها در این رابطه ضروری است.

منابع

- Ahmadi, M., Azizi, S., & Fayeghi, N. 2019. **Analysis of the Effects of Rural-Urban Links on Physical-Spatial Transformations in the urban peripheral Areas (Case: Mahmoud Abad and Atashgah settlements around Karaj city)**. Preipheral Urban Spaces Development, 1(2), 95-106. (in Persian) [20.1001.1.26764164.1398.1.2.8.0](https://doi.org/10.1001.1.26764164.1398.1.2.8.0)
- Alavizadeh, S. A. M., Kiumars, S., Ebrahimi, E., & Alipour, M. 2019. **Analysis of Livability of Rural Settlements (Case Study: Villages of Kashmar County)**. Journal of Research and Rural Planning, 8(2), 97-114. (in Persian) [doi: 10.22067/jrrp.v8i2.73136](https://doi.org/10.22067/jrrp.v8i2.73136)
- Alinaghipour, M., Pourramazan, E., & Molaeihashjin, N. 2021. **Explaining the Habitability of Rural Settlements Around the Metropolis of Rasht**. Preipheral Urban Spaces Development, 3(2), 107-128. (in Persian) [20.1001.1.26764164.1400.3.2.5.1](https://doi.org/10.1001.1.26764164.1400.3.2.5.1)
- Alinaghipour, M., Pourramazan, E., Molaeihashjin, N. 2022. **Evaluation of effective economic indicators on livability in rural settlements around Rasht metropolis**. SPACE ECONOMY & RURAL DEVELOPMENT, 11 (39), 67-86. (in Persian) [20.1001.1.23222131.1401.11.39.3.6](https://doi.org/10.1001.1.23222131.1401.11.39.3.6)
- Azar, S., Bazrafshan, J., Paidar, A. 2020. **Analysis and Evaluation of the Environmental Viability of Rural Areas of Baluchestan with Infrastructural Facilities (A Case Study of Daman Village in Iranshahr)**, Quarterly journal of environmental based territorial planning, 50 (13), 171 – 196. (in Persian)
- Casini, L., Boncinelli, F., Gerini, F., Romano, C., Scozzafava, G., & Contini, C. 2021. **Evaluating rural viability and well-being: Evidence from marginal areas in Tuscany**. Journal of Rural Studies, 82, 64-75. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.01.002>
- Chen, J., Huang, X., Guo, D., Wang, W., & Wang, Y. 2022. **Research and Application of Rural Revitalization Active Power Index Construction Based on Analytic Hierarchy Process**. In 2022 2nd International Conference on Business Administration and Data Science (BADs 2022) (pp. 336-347). Atlantis Press.
- Gangadharappa, N. R., Acker, D. G., Chengappa, P. G., Ganesamoorthi, S., Kumar, S., Sajeev, M. V., and Shen, D. 2007. **Social capital and ability to change among indian farmers**. Paper presented at the AIAEE: Proceedings of the 23rd Annual Meeting, May 20-24th, Polson, Montana
- Imani, B., yari, A., & pakbaz behbodi, F. 2022. **Measurement and Evaluation Livelihoods in rural areas Case study: villages of central part of Faryab city**. The Journal of Geographical Research on Desert Areas, 10(2), 67-79. (in Persian) [doi: 10.22034/grd.2022.13069.1342](https://doi.org/10.22034/grd.2022.13069.1342)
- Jalaliyan, H., Nasiri Zare, S. 2022. **Place-Spatial Pattern of Livability in Rural Settlements of Mountainous Areas (Case study: Chorzeq Rural district of Tarom County)**. JGSMA; 2 (1) :39-57. (in Persian) [10.52547/gasma.2.1.39](https://doi.org/10.52547/gasma.2.1.39)
- Janmaat, J. G., & Mons, N. 2011. **Promoting ethnic tolerance and patriotism: The role of education system characteristics**. Comparative education review, 55(1), 056-081.
- Jome'epour, M., Motiee Langerudi, S. H., Hajihosseini, S., & Salami Beirami, A. 2018. **A Survey of the Environmental Effects on the Livability of Rural Areas (Case Study: Villages of Buin Zahra County)**. Journal of Research and Rural Planning, 7(1), 39-56. (in Persian) [doi: 10.22067/jrrp.v5i4.62494](https://doi.org/10.22067/jrrp.v5i4.62494)
- Kardar, S., Ghadermarzi, H., & Bahmani, A. 2019. **The Analysis of Livability Indices in Rural Areas Developed into Cities (Case Study: Bolbanabad City, Dehgolan County)**. Journal of Geography and Regional Development, 17(1), 333-356. (in Persian) [doi: 10.22067/geography.v17i1.80543](https://doi.org/10.22067/geography.v17i1.80543)
- Khorasani, A., & akbarian ronizi, S. R. 2021. **Assessment of Livability in Peri Urban Villages: a Case Study of the Central District of Shiraz County**. Regional Planning, 10(40), 133-146. (in Persian) [20.1001.1.22516735.1399.10.40.9.3](https://doi.org/10.1001.1.22516735.1399.10.40.9.3)
- Khorasani, M. 2018. **Comparative analysis and evaluation of the views of residents and local managers on the issue of viability In the Villages around the city of Varamin**. Geography and Development, 16(51), 261-280. (in Persian) [doi: 10.22111/gdj.2018.3877](https://doi.org/10.22111/gdj.2018.3877)
- Khorasani, M., & Zarghamfard, M. 2018. **Analyzing the impacts of spatial factors on livability of peri-urban villages**. Social Indicators Research, 136, 693-717. (in Persian) <https://doi.org/10.1007/s11205-016-1546-4>
- Ma, L., Zhang, Y., Shi, Z., & Dou, H. 2022. **The Rural Livability Evaluation and Its Governance Path Based on the Left-Behind Perspective: Evidence from the Oasis Area of the Hexi Corridor in China**. Sustainability, 14(11), 6714. <https://doi.org/10.3390/su14116714>

- Mei, H., Yang, J., Xiang, M., Yang, X., Wang, C., Li, W., & Yang, S. 2022. **Evaluation and Optimization Model of Rural Settlement Habitability in the Upper Reaches of the Minjiang River, China**. International Journal of Environmental Research and Public Health, 19(22), 14712. <https://doi.org/10.3390/ijerph192214712>
- Paul, A., & Sen, J. 2020. **A critical review of liveability approaches and their dimensions**. Geoforum, 117, 90-92. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2020.09.008>
- Riahi, V. R., Azizpour, F., & nouri, A. 2016. **Environmental Sustainability Analysis of Rural Settlements Case study: Khoramdareh County**. Rural Development Strategies, 3(2), 155-173. (in Persian) doi: 10.22048/rdsj.2016.38655
- Shafieisabet, N., & Karimi marezi, F. 2022. **Analysis of social factors affecting the sustainable viability of peri-urban settlements around Jiroft city**. Preipheral Urban Spaces Development, 4(2), 205-222. (in Persian) [20.1001.1.26764164.1401.4.2.12.5](https://doi.org/10.1001.1.26764164.1401.4.2.12.5)
- Shohani, N., Kakai, N. 2019. **The new approach to the emergence of villages-cities and their role in the organization and balance of the spatial system of settlements (case study: Ilam province)**. Scientific and research quarterly of new attitudes in human geography. Volume 12. Number 4. pp. 776-795. (in Persian) [20.1001.1.66972251.1399.12.4.36.4](https://doi.org/10.1001.1.66972251.1399.12.4.36.4)
- Torquati, B., Tempesta, T., Vecchiato, D., Venanzi, S., & Paffarini, C. 2017. **The value of traditional rural landscape and nature protected areas in tourism demand: A study on agritourists' preferences**. Landscape online, 53. <https://doi.org/10.3097/LO.201753>
- Wallace, H. 2002. **Agriculture as a tool for rural development**: Workshop Proceeding, Workshop Held in Collaboration with the National Rural Development Partnership on August 24, in French Lick, Indiana. 40p.
- Wang, Y., Zhu, Y., & Yu, M. 2019. **Evaluation and determinants of satisfaction with rural livability in China's less-developed eastern areas: A case study of Xianju County in Zhejiang Province**. Ecological indicators, 104, 711-722. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2019.05.054>
- Wei, K., Wang, W., & Fahad, S. 2023. **Spatial and temporal characteristics of rural livability and its influencing factors: implications for the development of rural revitalization strategy**. Environmental Science and Pollution Research, 30(17), 49162-49179. <https://doi.org/10.1007/s11356-023-25748-5>
- Yeganeh, A., Talebifard, R., & Valaei, M. 2021. **Analysis of economic viability in suburban villages of Malekan city**. Preipheral Urban Spaces Development, 3(1), 79-96. (in Persian) [20.1001.1.26764164.1400.3.1.5.9](https://doi.org/10.1001.1.26764164.1400.3.1.5.9)
- Yurui, L., Luyin, Q., Qianyi, W., & Karácsonyi, D. 2020. **Towards the evaluation of rural livability in China: Theoretical framework and empirical case study**. Habitat International, 105, 102241. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2020.102241>
- Zayari, K., Ramazan-zadeh, R. 2013. **Rurban and Role in the Regional Balance (Case study: Borujerd Township)**, Geographical perspective in human studies, 8(24), 37-17. (in Persian)